

Datum
2021-03-18
Vår referens
Louise Lagerlund
Stadsjurist
louise.lagerlund@malmo.se

Tjänsteskrivelse

Remiss från Justitiedepartementet - Förstärkt skydd för väljarna vid röstmottagningen STK-2021-208

Sammanfattning

Justitiedepartementet har berett Malmö stad tillfälle att yttra sig över delbetänkandet "Förstärkt skydd för väljarna vid röstmottagningen", SOU 2021:7. Betänkandet har remitterats till valnämnden. Det förordas att kommunstyrelsen ställer sig bakom de av valnämnden framförda synpunkterna och till justitiedepartementet avger yttrande vari valnämndens yttrande återopas.

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslår kommunstyrelsen besluta

1. Kommunstyrelsen godkänner förslag till yttrande och sänder det till justitiedepartementet.

Beslutsunderlag

- Remiss från Justitiedepartementet - Förstärkt skydd för väljarna vid röstmottagningen
- Förstärkt skydd för väljarna vid röstmottagningen (SOU 2021:7)
- Begäran om anstånd
- Anstånd beviljat till 7 april
- Remissvar från valnämnden
- Valnämnden beslut 210223 § 8
- G-Tjänsteskrivelse KSAU 210329 Remiss från Justitiedepartementet - Förstärkt skydd för väljarna vid röstmottagningen
- Förslag till yttrande

Beslutsplanering

Kommunstyrelsens arbetsutskott 2021-03-29
Kommunstyrelsen 2021-04-07

Beslutet skickas till

Justitiedepartementet
Valnämnden

Ärendet

Justitiedepartementet har berett Malmö stad tillfälle att yttra sig över delbetänkandet Förstärkt

skydd för väljarna vid röstmottagningen, SOU 2021:7.

Förslagen i huvuddrag

I betänkandet föreslås i huvudsak följande.

Röstmottagning och offentlighet

I förtydligande syfte föreslås att en bestämmelse införs i vallagen om att all röstmottagning är offentlig, om inte något annat föreskrivs i vallagen eller i någon annan lag.

Utbildningen av röstmottagare ska ge likvärdiga kunskaper

Valmyndigheten ska även fortsättningsvis ha ansvar för att utveckla och tillhandahålla erforderligt utbildningsmaterial för länsstyrelser och valnämnder. Vid utbildningen av röstmottagare ska det utbildningsmaterial som tillhandahålls av Valmyndigheten användas. Valnämnderna får dock ersätta eller komplettera utbildningsmaterialet med eget innehåll under förutsättning att kvaliteten i det material som användas har säkerställts. Detta föreslås framgå av vallagen.

Kvaliteten i det material som ersätter eller kompletterar Valmyndighetens utbildningsmaterial föreslås säkerställas i samråd med Valmyndigheten eller länsstyrelsen.

Ordningen på röstmottagningsstället

Vallagens bestämmelser om röstmottagarnas ansvar för ordningen på ett röstmottagningsställe och skyldigheten för den som finns på ett röstmottagningsställe att rätta sig efter de anvisningar som röstmottagarna ger för att röstmottagningen ska kunna genomföras, kompletteras med en uttrycklig befogenhet för röstmottagarna att tillfälligt få avvisa den som underlåtit att följa en anvisning, om underlåtelserna har väsentlig betydelse för genomförandet av röstmottagningen. Det kan avse både störningar av genomförandet av röstmottagningen i stort och störningar riktade mot en enskild individs rättighet att utöva sin rösträtt eller möjlighet att utöva sitt uppdrag som röstmottagare.

Utökat ansvar för vissa röstmottagare

Vallagens bestämmelser om att minst två röstmottagare ska vara närvarande vid röstmottagningen i röstningslokaler för förtidsröstning föreslås kompletteras med en bestämmelse om att en av de närvarande röstmottagarna ska inneha rollen som ordföranden.

Valpropaganda nära röstmottagningsställen

Förbudet i 8 kap. 3 § vallagen mot bland annat politisk propaganda vid röstmottagningsställen är inte begränsat endast till utrymmen som ligger i omedelbar anslutning till val- och röstningslokaler. Bestämmelsen får tolkas med utgångspunkt i dess syfte, nämligen att väljarna ska kunna genomföra sin valhandling i en skyddad och neutral miljö och därför inte får nås av politisk propaganda i omedelbar närhet av val- eller röstningslokalen. För att ytterligare definiera röstmottagarnas ansvar föreslås att den nuvarande bestämmelsen i 8 kap. 3 § vallagen om att det på ett röstmottagningsställe eller i ett utrymme intill detta inte får förekomma propaganda eller annat som syftar till att påverka eller hindra väljarna i deras val, kompletteras med en bestämmelse om att detsamma gäller också för ett område närmast utanför ett röstmottagningsställe. Traditionen med valedelsutdelning bedöms inte beröras direkt av detta, men för att underlätta god ordning utanför val- och röstningslokaler förordas att

valsedelutdelning äger rum utanför det avgränsade området.

Gruppröstning

Det föreslås att det ska framgå direkt av bestämmelsen i 7 kap. 3 § första stycket vallagen att varje väljare ska vara ensam bakom en valskärm och själv göra i ordning sina röster.

Enligt den nuvarande ordningen i 7 kap. 3 § andra stycket vallagen har vidare väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själva kan göra i ordning sina röster rätt att få hjälp med detta av röstmottagarna i den utsträckning som behövs. En sådan väljare får också anlita någon annan person som hjälper honom eller henne. Det föreslås att sista mening ändras till att en sådan väljare också får anlita ytterligare en person som hjälper honom eller henne. Förslaget innebär att en röstmottagare alltid ska vara närvarande när en enskild person hjälper väljaren att rösta. För att även stärka skyddet för valhemligheten i dessa fall föreslås att det i vallagen införs en uttrycklig tystnadsplikt för enskild som hjälper en väljare att rösta.

Reformen med avskärmingar av valsedelstall

Utredningen föreslår att en utvärdering av erfarenheterna av reformen med avskärmingar av valsedelstall bör göras i samband med genomförandet av de allmänna valen 2022. De hittills gjorda utvärderingarna har vidare visat att kommunerna har behov av förstärkta statsbidrag inför de allmänna valen 2022 i aktuellt avseende.

Ansvar för utläggning av valsedlar

Ansvar för väljarnas tillgång till valsedlar i val- och röstningslokaler delas mellan valadministrationen och partierna enligt bestämmelserna i 8 kap. 2 § vallagen. För att minska antalet tillfällen då någon annan än en väljare befinner sig bakom avskärmingen av valsedlarna föreslås att valadministrationen övertar ansvaret för utläggningen av alla valsedlar i val- och röstningslokaler. Ansvaret ska omfatta alla partier som distribuerar sina valsedlar till lokalerna under förutsättning att partierna har anmält sitt deltagande i det aktuella valet. Förslaget innebär att partierna, liksom i dag, ansvarar för distributionen av sina namnvalsedlar i den mängd som förväntas gå åt vid röstmottagningen. Skillnaden från nuvarande ordning är att partierna får lämna in sina valsedlar till val- och röstningslokalerna på en på förhand anvisad plats, men att de inte ansvarar för att lägga ut dem bakom avskärmingarna. På så sätt sammanförs ansvaret för all utläggning av valsedlar till röstmottagarna, som kan planera kontroller och påfyllnad utifrån väljartillströmning och ordningsbehov i den enskilda lokalen.

Presentationen av valsedlar

En bestämmelse föreslås införas i vallagen som klargör att valsedlarna ska presenteras för väljarna på ett likformigt sätt. Ett grundläggande krav för att uppnå detta är att samtliga partiers valsedlar finns utlagda bakom en och samma avskärming. Det beslut som valnämnden fattar för presentationen av valsedlar ska gälla i samtliga val- och röstningslokaler inom kommunen.

Tillträdet till platsen där valsedlar finns utlagda

Den nuvarande bestämmelsen i 8 kap. 2 § första stycket första meningen vallagen om en lämplig avskärmad plats för utläggning av valsedlar, föreslås kompletteras med en bestämmelse om att väljarna där, var för sig, ska kunna ta sina valsedlar utan insyn från andra personer. I förhållande till den nuvarande ordningen innebär detta en ytterligare förstärkning av valhemligheten samtidigt som det också kan påverka röstmottagarnas nuvarande möjligheter att fullgöra sitt

ansvar att upprätthålla ordningen bland valedlarna.

Biträde åt väljare bakom avskärningarna

En bestämmelse föreslås inför i vallagen som klargör att väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själv kan ta sina valedlar bakom avskärningen ska, i den utsträckning som behövs, på begäran få hjälp med detta av röstmottagarna. En sådan väljare får också anlita ytterligare en person som hjälper honom eller henne. Förslaget innebär att en röstmottagare alltid är närvarande i dessa fall.

Ikraftträdande

Utredningen förordar att de framlagda förslagen ska kunna tillämpas vid de allmänna valen 2022.

Remissinstanser

Betänkandet har remitterats till valnämnden. Valnämnden ställer sig generellt positiv till delbetänkandet och har i yttrande bland annat anfört följande.

Valnämnden delar bilden av att röstmottagarnas möjlighet att kunna upprätthålla ordning i röstmottagningslokalen är en nödvändig faktor för att väljare ska kunna rösta under trygga former. Incidenter av kränkande- och hotfull karaktär gentemot röstmottagare har dessvärre uppstått under tidigare val, vid upprepade tillfällen med en rasistisk underton. Utredningen föreslår tillägg ”Den som inte följer röstmottagarnas anvisningar får tillfälligt avvisas från lokalen, utrymmet eller området, om det har väsentlig betydelse för genomförandet av röstmottagningen” vilket syftar till att ge röstmottagarna befogenhet att avvisa väljare som stör ordningen i ”ett utrymme intill denna eller i området närmast utanför lokalen” (referens). Valnämnden önskar i detta avseende understryka att rasistiska, eller andra hotfulla och kränkande incidenter i första hand har hanterats genom tydlighet redan i utbildningsskedet. I de fall då röstmottagare kränkts har en enighet bland röstmottagarkollegor samt ett tydligt stöd från kanslipersonal varit fundamentalt för att värna röstmottagarnas arbetsmiljö. Valnämnden vill således framhålla att en avvisning bör rekommenderas som sista utväg, då detta är en eskalering av konflikt som i första hand bör undvikas, och kan så göras genom utbildning och stöd, i synnerhet i frågan kring rasism där röstmottagares integritet är väsentlig. Valmyndigheten nämner även att myndigheten avser arbeta och stödja kommunerna i frågan om rasism i vallokaler, vilket valnämnden välkomnar. Valnämnden understryker att en gemensam hållning i frågan är fördelaktig och därmed önskvärd.

I avseende på utbildning föreslår utredningen att ”valnämnderna får [...] ersätta eller komplettera utbildningsmaterialet med eget innehåll under förutsättning att kvaliteten i det material som används (sic) har säkerställts”. Valnämnden önskar ett förtydligande kring utsträckningen av detta lagförslag då valnämnden inför val kompletterar stora delar av Valmyndighetens valmaterial med egna lokala instruktioner, och har under tidigare val justerat Valmyndighetens handledning på så vis att den ska vara lokalt anpassad. I ett läge då samtliga dessa förändringar och justeringar ska säkerställas av Valmyndigheten eller länsstyrelsen riskerar pappersexercisen få oskäliga proportioner.

Valnämnden ställer sig positiv till utredningens förslag om att utöka utrymmet som ska vara fritt från propaganda under valperioden. Utredningen föreslår att ”ett område närmast utanför röstmottagningsstället” ska vara fri från politisk propaganda, och att detta område bör

lokalanpassas och således är valnämndernas ansvar. Ansvaret för att upprätthålla ordningen även i området närmast utanför röstmottagningsstället faller på röstmottagarna, varför även detta kan komma att kräva ytterligare resurser i form av röstmottagare. Valnämnden anser det vara positivt att eventuella anvisningar om särskilt utmätt avstånd åligger respektive lokal valnämnd att besluta.

Valnämnden ställer sig positiv till utredningens förslag om ett förtydligande kring att varje väljare ska vara ensam i valbåset under röstningsförfarandet då detta är en viktig markör för att värna valhemligheten. Utöver detta föreslår utredningen att enskilda röstare med behov av biträde för röstning även ska medföljas av röstmottagare, samt att dessa två omfattas av tystnadsplikt. Valnämnden önskar här påtala problematiken i att tre personer ska uppehålla sig i samma valbås, vilket kan upplevas inkräktande för den enskilde väljaren. Samtidigt ställer sig valnämnden positivt till skärpningen av skyddet mot otillbörlig påverkan, och tillstyrker utredningens förslag till lagförändringen.

Utredningen föreslår en rad förslag till förändringar avseende valsedlar. Valnämnden välkomna förslagen avseende ansvaret för utläggning av valsedlar och presentation av valsedlar och kan tillägga att detta förfarande har varit gällande i Malmö under flera val och kan ses som framgångsrika metoder.

Valnämnden önskar understryka att reformen om insynsskydd för valsedelställen som tillämpades under EU-val 2019, kommer att ställa ytterligare krav på röstmottagare vid valet 2022 då det under detta val kommer att tillhandahållas tre olika valsedlar för respektive parti (riksdag, region och kommun) istället för en, vilket var fallet 2019. Valnämnden ser för framtiden även ett behov av att ytterligare se över och utreda frågan kring hela valsedelsystemet bland annat avseende valsedlarnas utformning och tillhandahållande. Intressant i detta sammanhang hade varit att närmare undersöka till exempel det system man har i Danmark med en gemensam valsedel för alla partier eller det i Finland använda systemet där väljaren själv skriver en kod för parti och kandidat på valsedeln. Naturligt hade även varit att gå vidare med försöksverksamhet med en ökad elektronisk röstning. Malmö stads valnämnd har sedan tidigare anmält intresse för att vara pilotkommun vid ett eventuellt elektroniskt val.

Valnämnden ser även ett behov av att ta eventuell pandemilagstiftning i beaktande inför kommande val. Flertalet av de förändringar som föreslås kan eventuellt leda till stort tryck på röstmottagningsställen, betydande köbildning samt behov av ökade resurser i form av röstmottagare. Eventuell pandemi kan således göra vissa moment problematiska varför en samlad nationell beredskap i frågan behövs.

Valnämnden vill även framhålla att genomförandet av valet 2022 med de förändringar som föreslagits kommer att innebära ökade kostnader för samtliga kommuner. Detta då behovet av resurser i form av röstmottagare kommer att öka under såväl förtidsröstning som under valdag. För att ordningen ska upprätthållas och rättssäkerheten garanteras är således ett ökat statsbidrag för att hantera de ökade krav som ställs på kommunerna att önska.

Stadskontorets bedömning

Det förordas att kommunstyrelsen ställer sig bakom de av valnämnden framförda synpunkterna och till justitiedepartementet avger yttrande vari valnämndens yttrande återoparas.

Ansvariga

Jonas Rosenkvist Avdelningschef
Magdalena Bondeson Sektionschef
Andreas Norbrant Stadsdirektör